

REFERENCES

- Babin, E. P., and Isachenko, T. M. *Vneshneekonomicheskaya politika* [Foreign economic policy]. Moscow: Ekonomika, 2007.
- Diumulen, I. I. *Mezhdunapodnaia topgovlia. Tapifnoe i nepapifnoe pegulipovanie* [International trade. Tariff and non-tariff regulation]. Moscow: VAVT, 2009.
- Globalnoe ekonomicheskoe pegulipovanie* [Global economic governance]. Moscow: Magistr, 2012.
- Horin, N. V. *Depzhavne pehuliuannia zovnishnyekonomichnoi diialnosti* [State regulation of foreign economic activity]. Kyiv, 2008.

- Melnyk, T. M. *Mizhnapodna tophivlia tovapamy v umovakh hlobalnoi konkupentsii* [International trade in goods in the global competition]. Kyiv: KNTEU, 2007.
- "Regional Comprehensive Economic Partnership negotiations" <http://www.dfat.gov.au/fta/rcep/>
- "Statement Of The Ministers And Heads Of Delegation For The Transacific Partnership Countries" <http://www.ustr.gov/tpp>
- "UNCTAD. Handbook of Statistics 2013" <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=759>
- "Za danymy: WTO. World Trade Report 2013" [According to: WTO. World Trade Report 2013]. http://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr13_e.htm

УДК 332.1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© 2014 МАРЧЕНКО О. В.

УДК 332.1

Марченко О. В. Соціально-економічний розвиток міста як об'єкт управлінської діяльності

Метою даної роботи є дослідження та аналіз основних напрямків і можливостей соціально-економічного розвитку міст України в сучасних умовах. У статті розглянуто основні галузеві повноваження учасників соціально-економічних процесів на території українських міст. Визначено, що управління містом здійснюється за кількома стадіями: концептуальне, стратегічне й тактичне управління. Задоволення потреб мешканців розглядається як головна мета управління містом і включає в себе значну кількість підцелей, які було згруповано та об'єднано в три напрямки, а саме: задоволення матеріальних потреб, задоволення потреб щодо безпеки життєдіяльності та охорони здоров'я, а також задоволення культурних потреб. Наведено складові елементи механізму управління містом і розглянуто окремі інструменти, які впливають на його ефективність.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток міста; цілі управління містом; механізм управління містом.

Рис.: 5. **Бібл.:** 10.

Марченко Ольга Василівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)
E-mail: miniulitka@mail.ru

УДК 332.1

Марченко О. В. Социально-экономическое развитие города как объект управленческой деятельности

Целью данной работы является исследование и анализ основных направлений и возможностей социально-экономического развития городов Украины в современных условиях. В статье рассмотрены основные отраслевые полномочия участников социально-экономических процессов на территории украинских городов. Определено, что управление городом осуществляется в несколько стадий: концептуальное, стратегическое и тактическое управление. Удовлетворение потребностей жителей рассматривается как главная цель управления городом и включает в себя значительное количество подцелей, которые были сгруппированы и объединены по трем направлениям, а именно: удовлетворение материальных потребностей, удовлетворение потребности в безопасности жизнедеятельности и охране здоровья, а также удовлетворение культурных потребностей. Показаны составляющие элементы механизма управления городом и рассмотрены отдельные инструменты, которые влияют на его эффективность.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие города; цели управления городом; механизм управления городом.

Рис.: 5. **Библ.:** 10.

Марченко Ольга Васильевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов и кредита, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61002, Украина)
E-mail: miniulitka@mail.ru

UDC 332.1

Marchenko Olga V. Socio-economic Development of a City as an Object of Managerial Activity

The goal of the article is the study and analysis of main directions and possibilities of socio-economic development of Ukrainian cities under modern conditions. The article considers main branch authorities of participants of socio-economic processes in the territory of Ukrainian cities. It shows that city administration is carried out in several stages: conceptual, strategic and tactical administration. Satisfaction of needs of the population is considered as a main goal of city administration and includes a significant number of sub-goals, which were grouped and combined by three directions, namely: satisfaction of material needs, satisfaction of needs in life safety and health care, and also satisfaction of cultural needs. The article shows components of the mechanism of city administration and considers individual instruments, which influence its efficiency.

Key words: socio-economic development of a city, goals of city administration, mechanism of city administration.

Pic.: 5. **Bibl.:** 10.

Marchenko Olga V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (vul. Sumska, 40, Kharkiv, 61002, Ukraine)
E-mail: miniulitka@mail.ru

Не викликає сумнівів, що одним із найбільш значущих елементів розвитку національної економіки є сталий соціально-економічний розвиток міст. Сучасне місто є результатом урбанізації та поєднує в собі цілу низку різноманітних соціальних процесів.

На сьогоднішній день в Україні відбуваються процеси, пов'язані зі стрімкою урбанізацією, зростанням вагомості окремих міст у створенні господарського комплексу

держави в цілому, відповідно питання, які мають відношення до поліпшення якості управління містами, набувають все більшої актуальності.

Існує велика кількість наукових робіт, що зосереджено на вивченні урбанізаційних процесів, зокрема статті [1 – 5]. Проблеми соціально-економічного розвитку міст також широко обговорюються в наукових колах, особливо слід виділити дослідження таких авторів, як [8, 9, 10]. Проте

зазначені проблеми містять у собі велику кількість аспектів і особливостей, які потребують подальшого вивчення та уточнення.

Мета роботи – дослідити та проаналізувати основні напрями і можливості соціально-економічного розвитку міст України в сучасних умовах.

Стійкість розвитку міста здійснюється на основі раціонального використання всього міського ресурсного потенціалу для вирішення міських проблем, поліпшення умов життя громадян, що, у свою чергу, веде до збалансованого екологічного і соціально-економічного розвитку, включаючи фактори внутрішнього та навколишнього середовища [1, 9, 10].

На сьогоднішній день головними учасниками соціально-економічних процесів на території міста є: органи місцевого самоврядування; підприємства, установи та організації; держава (регіональні органи влади). Кожен з цих учасників має свої права, обов'язки, ресурсний потенціал та інтереси.

Згідно з діючим законодавством України органами виконавчої влади в областях і районах є місцеві адміністрації. Основні повноваження місцевих державних адміністрацій можна розподілити за галузями (рис. 1).

Окремо слід зупинитись на повноваженнях в галузі соціально-економічного розвитку, до яких належать:

- ✦ розробка проектів програм соціально-економічного розвитку і подання їх на затвердження відповідній раді, забезпечення їх виконання;
- ✦ подання раді висновків щодо доцільності розміщення на відповідній території нових підприємств та інших об'єктів незалежно від форм власності;

- ✦ внесення за погодженням з відповідними органами місцевого самоврядування пропозицій про створення спеціальних (вільних) економічних зон, зміну статусу та території цих зон;
- ✦ розробка пропозиції щодо фінансово-економічного обґрунтування обсягів продукції, що підлягає продажу для державних потреб за рахунок державного бюджету;
- ✦ формування на пропозиції органів місцевого самоврядування обсягів продукції, що поставляється для місцевих потреб за рахунок коштів бюджетів місцевого самоврядування та інших джерел фінансування тощо.

Місцеві державні адміністрації в процесі здійснення своєї діяльності взаємодіють із міськими радами і міськими головами, зокрема щодо вирішення питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій, зміцнення матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування, та здійснюють контроль за цим в межах власних повноважень. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть реалізовувати спільні програми, проте не мають права втручатись у здійснення власних повноважень один одного.

Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.

Повноваження виконавчих органів міських рад можуть бути розподілені за сферами життєдіяльності, що представлено на рис. 2.

Рис. 1. Основні галузеві повноваження місцевих державних адміністрацій

Рис. 2. Основні галузеві повноваження виконавчих органів міських рад

До повноважень соціально-економічного розвитку виконавчих органів міських рад слід віднести такі:

- ✦ підготовка, затвердження та реалізація програм соціально-економічного розвитку та контроль за їх виконанням;
- ✦ забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку міста та ефективного використання наявних ресурсів (трудових, природних, матеріальних);
- ✦ забезпечення складання балансів ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним розвитком міста;
- ✦ розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій різних форм власності;
- ✦ залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій до участі у комплексному соціально-економічному розвитку міста;
- ✦ утворення цільових фондів соціальної допомоги та контроль за витрачанням цих коштів;
- ✦ прийняття участі в межах своєї компетенції у здійсненні державної регуляторної політики;
- ✦ розгляд і узгодження планів підприємств, організацій та установ, що не перебувають у комунальній власності, проте діяльність яких може викликати негативні соціально-економічні чи екологічні наслідки і інше.

В управлінні містами на державному, регіональному та місцевому рівнях присутня певна специфіка, яку не повністю враховано в законодавчих і нормативно-правових

актах. Результатом цього є неузгодженість й дублювання повноважень і функцій місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Негативними наслідками такої неузгодженості дій є зменшення відповідальності посадових осіб за прийняті рішення, а також складність проведення ефективного контролю з боку громадськості (громадських організацій) за результатами діяльності міських органів управління.

Як зазначається в джерелах [2, 3, 6, 7], управління містами має ґрунтуватись на поєднанні інтересів територіальної громади, місцевої влади, суб'єктів економічної діяльності (бізнесу), які знаходяться в межах міського поселення і людини – мешканця міста – як безпосереднього учасника процесу управління та основного споживача суспільних благ. Таким чином, поєднання різноспрямованих інтересів усіх суб'єктів міського розвитку є однією з найважливіших цілей реформування системи управління містом у сучасних умовах становлення ринкових відносин.

Якщо розглядати процес управління містом укрупнено, то можна виділити основні стадії цього процесу. Їх представлено на рис. 3.

Першочергове значення в стратегічному управлінні містом має посідати антикорупційна складова, яка базується на правових нормах і законодавчих засадах. Сьогодні ж, незважаючи на інформатизацію та комп'ютеризацію суспільства, система управління містом працює здебільшого за допомогою ручної передачі документів і зберігання їх за старою звичкою – в папках. За цих умов пошук необхідної архівної інформації та діючих документів стає проблематичним. Документи та інформація часто губляться або свідомо знищуються, за що причетні до цього не несуть належ-

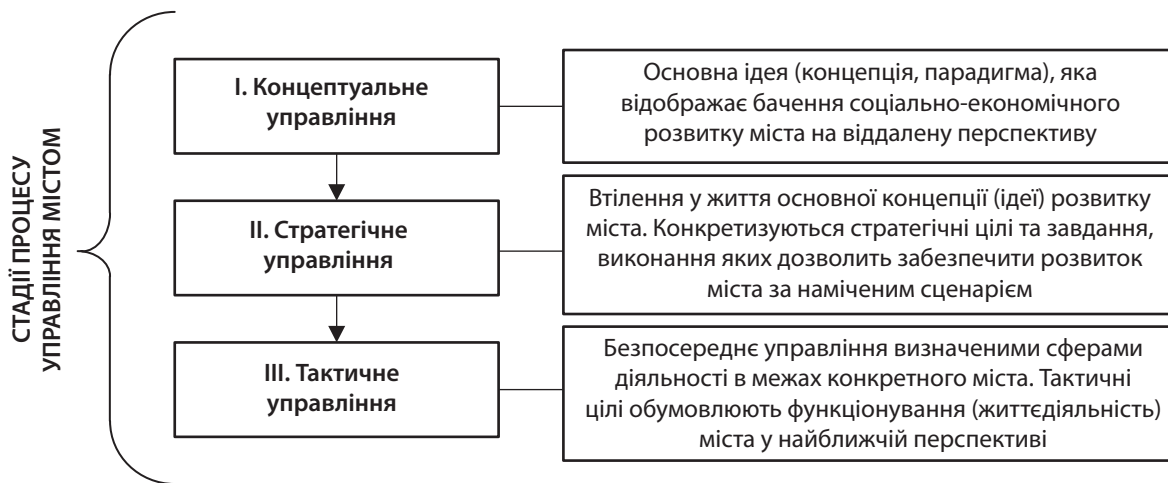

Рис. 3. Основні стадії процесу управління містом

ної відповідальності. Непоодинокими є випадки, коли чиновники різних рангів (зокрема у великих містах) надають послуги громадянам за додаткову платню, непередбачену законодавством України. Також не можуть задовольняти мешканців міст великі черги в органах влади, закладах охорони здоров'я, комунальних підприємствах, судових органах тощо та високий рівень бюрократизації в цілому [4].

З огляду на вищезазначене можна сказати, що система управління містами потребує значного вдосконалення. Перш за все необхідним вважається підвищити інформованість суспільства щодо наслідків прийнятих управлінських рішень органів міської влади, перспектив і напрямів розвитку міста, а також шляхів подолання існуючих у місті проблем. Особливо ж важливі питання доцільним є виносити на громадське обговорення. Тому обмеженість чи повна відсутність інформації стосовно того, як саме влада міста реагує на скарги мешканців та які заходи приймаються щодо службовців та управлінців різних рівнів, що невчасно або взагалі не реагують на скарги й пропозиції громадян міста, є неприйнятним явищем.

Зважаючи на те, що управляти великим містом можна двома шляхами: контролювати та підтримувати на заданому (нормативному) рівні показники стану міського середовища або безпосередньо контролювати та підтримувати на заданому рівні задоволення потреб мешканців міста [4], за потрібне вважається детальніше підійти до визначення цілей управління містом (рис. 4).

Важливою і досить складною проблемою в даному контексті видається дослідження механізму управління містом, тобто комплекс форм, методів, засобів, прийомів, підходів і принципів, застосування яких має забезпечити сталий розвиток міста в усіх сферах. Особливої уваги також заслуговують галузеві механізми та механізми розвитку сфер життєзабезпечення міста. Їх значення пояснюється тим, що за своєю природою кожна галузь є складною системою, проблеми якої не можуть бути подолані лише всередині самої системи, а потребують втручання та вирішення на рівні держави, регіону або міста (залежно від специфіки діяльності).

З огляду на вищезазначене, механізм управління містом можна розглядати як сукупність дій, направлених на підвищення ефективності діяльності мешканців міста при раціональному використанні наявних ресурсів (людських,

природних, матеріальних), що має на меті збереження природного середовища, забезпечення самодостатності власного розвитку міста та підвищення якості життя населення.

В укрупненому вигляді механізм управління містом складається з організаційного та економічного механізмів [2, 7], що зображено на рис. 5.

Дієвість механізму управління містом не в останню чергу залежить від таких інструментів, як страхування, ліцензування та сертифікація видів господарської діяльності. Ліцензування регулює наявність чи обсяг товарів та послуг на ринку міста, сертифікація ж визначає якість продукції та послуг, що виробляються в місті. Особливе значення має сертифікація фахівців і спеціалістів, зокрема тих, що працюють в органах управління і тих, що обслуговують життєво важливі для міського господарства галузі [7].

Загалом же стратегічний підхід до формування механізму управління містом у перспективі допоможе оптимізувати саму структуру управління містом, сприятиме впровадженню управлінських інновацій, а також допоможе досягти поставлених цілей розвитку за визначений час, що приведе до посилення конкурентних позицій міста.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було встановлено, що діюча система управління містами потребує значного вдосконалення. Неузгодженість дій і дублювання повноважень та функцій головних учасників соціально-економічних процесів на території міста, у свою чергу, призводять до низки негативних наслідків, зокрема до неможливості контролювати діяльність міських органів управління з боку громадських організацій і, відповідно, зменшення відповідальності посадових осіб за прийняті рішення. Тому вважається необхідним, перш за все, підвищити інформованість мешканців міст щодо управлінських рішень та їх наслідків, напрямів подальшого розвитку міста, а також інших важливих питань. Найбільш негайні проблеми доцільним є виносити на громадське обговорення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Балик Т. В. Управління конкурентоспроможністю міста / Т. В. Балик // Коммунальное хозяйство городов : научнотехнический сборник. – 2012. – № 92. – С. 11 – 19.

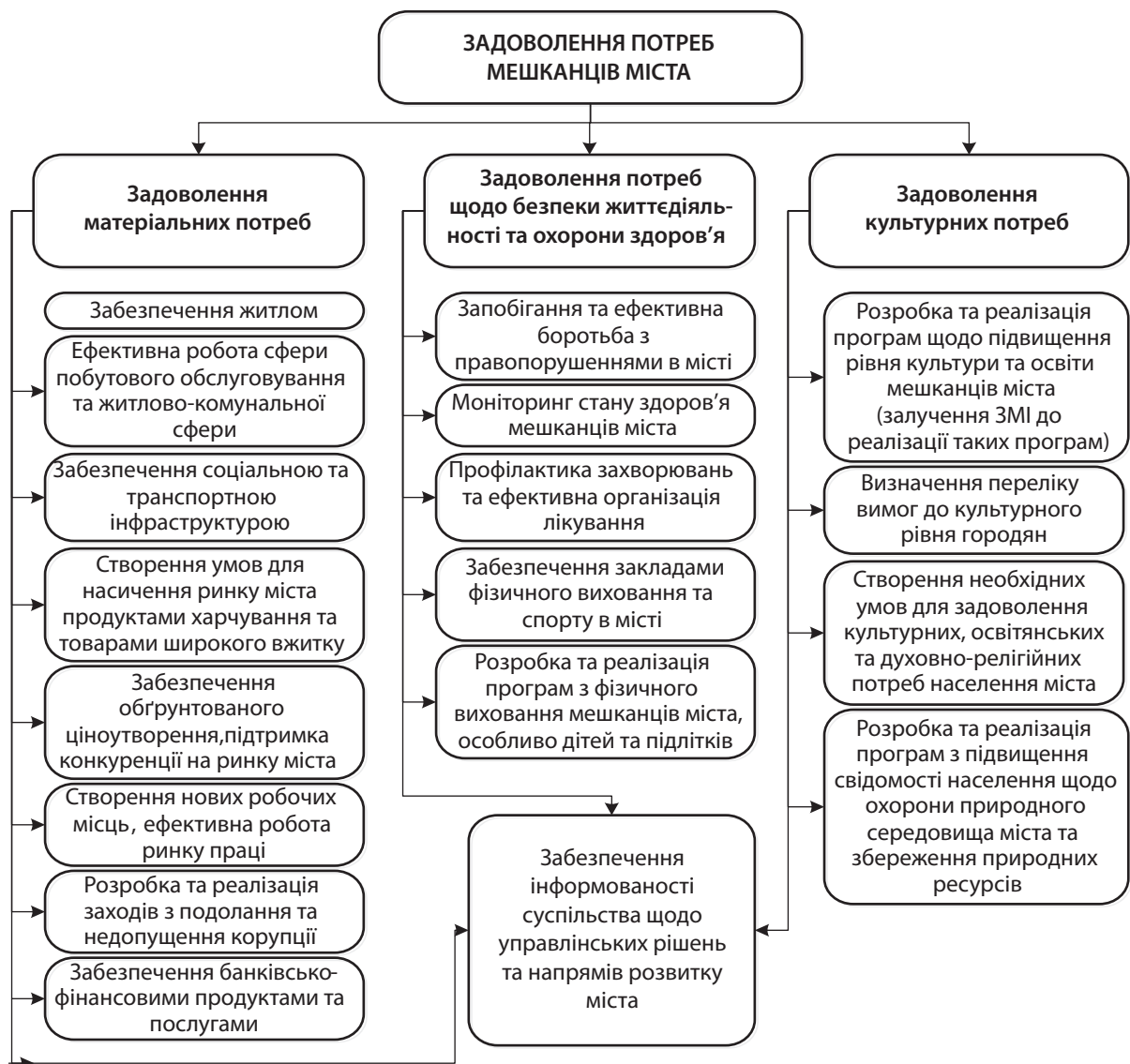

Рис. 4. Основні цілі управління містом

Рис. 5. Складові елементи механізму управління містом

2. Васильєв О. В. Основи сучасного управління розвитком міст України / О. В. Васильєв, О. М. Віноградська // Менеджмент міського розвитку : монографія / За ред. О. В. Васильєва, Н. М. Богдан, К. А. Фісуна ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2013. – С. 35 – 66.

3. Гопцій Д. О. Оцінка сталого розвитку міст / Д. О. Гопцій, М. Й. Коваленко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2 (33). – С. 1 – 12.

4. Огородник І. Особливості управління великим містом / І. Огородник // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Комп'ютерні науки та інформаційні технології. – 2008. – № 629. – С. 137 – 145.

5. Підгрушний Г. Методологічні проблеми діагностики міст при розробці стратегій їх розвитку / Г. Підгрушний [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/dprmu/2012_22/B5_Pidgr.pdf

6. Протас В. М. Управління стратегічним розвитком міст / В. М. Протас // Теорія та практика державного управління. – 2010. – Вип.2 (25). – С. 1 – 8.

7. Стеценко Т. О. Управління регіональною економікою : навчальний посібник / Т. О. Стеценко, О. П. Тищенко. – К. : КНЕУ, 2009. – 472 с.

8. Торкатюк В. І. Організаційно-економічні аспекти сталого розвитку міст / В. І. Торкатюк, О. Л. Сидоренко, М. П. Пан, А. Л. Шутенко, Д. В. Бутнік, С. В. Мозговий // Комунальне господарство міст. – 2008. – № 85. – С. 3 – 14.

9. Щербакова О. Л. Соціально-економічний розвиток міста як об'єкт управління / О. Л. Щербакова // Держава та регіони: Серія: Державне управління. – 2010. – № 4. – С. 139 – 143.

10. Шпильова В. О. Аналіз соціально-економічного розвитку регіону / В. О. Шпильова // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3 (53). – С. 209 – 213.

REFERENCES

Balyk, T. V. "Upravlinnia konkurentospromozhnistiu mista" [Managing competitiveness of the city]. *Kommunalnoe khoziaistvo horodov*, no. 92 (2012): 11-19.

Hoptsi, D. O., and Kovalenko, M. I. "Otsinka staloho rozvytku mist" [Evaluation of sustainable urban development]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, no. 2 (33) (2011): 1-12.

Ohorodnyk, I. "Osoblyvosti upravlinnia velykym mistom" [Features of a great city]. *Visnyk NU «Lvivska politekhniky»*. *Komp'uterni nauky ta informatsiini tekhnologii*, no. 629 (2008): 137-145.

Pidhrushnyi, H. "Metodolohichni problemy diahnostyky mist pry rozrobtsi stratehii ikh rozvytku" [Methodological problems of diagnosis cities in developing strategies for their development]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/dprmu/2012_22/B5_Pidgr.pdf

Protas, V. M. "Upravlinnia stratehichnym rozvytkom mist" [Management of strategic urban development]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, no. 2 (25) (2010): 1-8.

Stetsenko, T. O., and Tyshchenko, O. P. *Upravlinnia rehionalnoi ekonomikoiu* [Management of regional economies]. Kyiv: KNEU, 2009.

Shcherbakova, O. L. "Sotsialno-ekonomichni rozvytok mista iak ob'iekt upravlinnia" [Socio-economic development of the city as an object of control]. *Derzhava ta rehiony: Serii: Derzhavne upravlinnia*, no. 4 (2010): 139-143.

Shpylyova, V. O. "Analiz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu" [Analysis of socio-economic development]. *Visnyk ZhDTU*, no. 3 (53) (2010): 209-213.

Torkatiuk, V. I., Sydorenko, O. L., and Pan, M. P. "Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty staloho rozvytku mist" [Organizational

and economic aspects of sustainable urban development]. *Kommunalne gospodarstvo mist*, no. 85 (2008): 3-14.

Vasyliiev, O. V., and Vinohradaska, O. M. "Osnyvy suchasnoho upravlinnia rozvytkom mist Ukrainy" [Fundamentals of modern management development in urban Ukraine]. In *Menedzhment miskoho rozvytku*, 35-66. Kharkiv: KhNAMH, 2013.